

(USTAVNO IN MEDNARODNO)PRAVO ČLOVEKOVIH PRAVIC FDŠ

Nosilec: prof. dr. Arne Marjan Mavčič

Datum: december 2009

Prilagojen: dodiplomski, I. stopnja, obvezni predmet 1. letnik: 45 ur predavanja, 30 ur vaje

KT: 7

Prilagojen: podiplomski, II. stopnja, Javna uprava, obvezni predmet: 30 ur (predavanja in vaje)

KT: 10

podiplomski, II. stopnja, Mednarodne in diplomatske študije, obvezni predmet: 30 ur (predavanja in vaje)

KT: 10

Lokacija: Študijski center Brdo; Študijski center Maribor

Predavanja temeljijo na prikazu materije s sodobnimi računalniško podprtimi vizualnimi sredstvi.

Vaje: primerjava odločitve v postopku ustavne pritožbe Ustavnega sodišča Slovenije (www.us-rs.si) s sorodno odločitvijo tujega ustavnega sodišča in Evropskega sodišča za človekove pravice

(www.echr.coe.int/ ali www.idcse.nuk.si); oblikovanje besedila pobude in ustavne pritožbe (www.us-rs.si).

Predmet omogoča študentom, da si pridobijo širše oziroma poglobljeno znanje o ustavnih in zakonskih ureditvah človekovih pravic in temeljnih svoboščin, o sistemih varstva človekovih pravic in o različnih pravnih sredstvih za varstvo človekovih pravic doma in v svetu.

I. Ureditev pravic in svoboščin - splošno

1. Sistemi: nacionalni, regionalni, univerzalni

1.1 Ustavnopravna izhodišča za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin

1.2 Tipologija ustavnih pravic in svoboščin

1.3 1. Temeljno o pojmu »človekove pravice«

Človekove pravice v nacionalnem in mednarodnem pravu; pojmovanja; generacije človekovih pravic

2. Vrste pravic (individualne in kolektivne pravice; državljske in politične pravice; ekonomske, socialne in kulturne pravice; pravice prve, druge in tretje generacije)

3. Zgodovinski in filozofski razvoj človekovih pravic

3.1. Religija in izvor človekovih pravic

3.2 Od naravnega prava do utilitarizma

3.3 Temeljni zgodovinski dokumenti

3.4 Moderne teorije človekovih pravic

4. Kršitev pravic, poprava krivic in rehabilitacija

II. Varstvo človekovih pravic - splošno

1. Nacionalno varstvo.

1.1 Formalno varstvo (redno sodstvo, posebno sodstvo, ustavno sodstvo)

1.2 Neformalno varstvo (ombudsman, druge oblike varstva, nevladne organizacije itd.)

2. Mednarodno varstvo:

2.1 Univerzalno varstvo (Organizacija združenih narodov)

2.2 Regionalno varstvo (Evropsko sodišče za človekove pravice, Listina o temeljnih pravicah Evropske unije; Interameriško sodišče za človekove pravice; Afriško sodišče za človekove pravice; Mednarodno sodišče za človekove pravice po Daytonskem sporazumu (BiH))

3. Uporaba načel mednarodnega varstva v okviru nacionalnega varstva

III. Ustavnosodno varstvo

1. Zgodovinski razvoj ustavnosti kot podlaga za urejanje pravic na ustavni ravni (ideja konstitucionalizma, elementi konstitucionalizma, klasični sistemi konstitucionalizma)

2. Pojem in razvoj presoje ustavnosti (pojem presoje ustavnosti, razvoj presoje ustavnosti v svetu,

opredelitev ustavnega sodstva, pomen sodne presoje ustavnosti, primerjalna ureditev ustavnega sodstva)

3. Sodna presoja ustavnosti (judicial and constitutional review) s poudarkom na varstvu pravic

3.1 Sistemi (modeli) presoje ustavnosti (zunajsodni in sodni sistem, modeli presoje, ameriški model, evropski model, mešani model, francoski model, New Commonwealth model, drugi modeli presoje, sistemi brez sodne presoje ustavnosti)

3.2 Oblike presoje ustavnosti: preventivna in represivna presoja, konkretna in abstraktna presoja, vrste in pravna narava ustavnosodnih odločitev, federalizem in ustavno sodstvo

3.3 Ustavnosodna presoja in njene metodološke značilnosti

3.3.1 Ameriška ustavnosodna presoja

3.3.2 Evropska ustavnosodna presoja

4. Mednarodne povezave institucij sodne presoje ustavnosti in njihov prispevek k promociji demokracije in varstva človekovih pravic

IV. Univerzalno in regionalno mednarodno varstvo

1. Univerzalni dokumenti:

2. Regionalni dokumenti:

2.1 Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah

2.2 Evropska socialna listina

2.3 Listina o temeljnih pravicah Evropske unije

2.4 Ameriška konvencija o človekovih pravicah

2.5 Afriška Listina o človekovih pravicah

3.3 Načini izvajanja mednarodnih pogodb o človekovih pravicah

3.1 Načelo pacta sunt servanda in človekove pravice

3.2 Sprejem ali transformacija mednarodnega v notranje pravo

3.3 Omejitve suverenosti države

3.4 Človek kot posebni subjekt mednarodnega prava

4. Mednarodni postopki za varstvo pravic človeka (postopkovni del)

4.1 Nadzor v okviru sistema OZN

4.2 Postopki na regionalni ravni

4.2.1. Postopek pred Evropskim sodiščem za človekove pravice (poudarek, sodbe zoper Slovenijo)

4.2.1.1 Prvi, 11. in 14. Protokol

4.2.1.2 Interna pravila (poslovnik) Sodišča

4.2.2 Postopki na podlagi Evropske socialne listine

4.2.3 Listina o temeljnih pravicah Evropske unije (razvoj dokumenta – Pogodba o Ustavi za Evropo, Lizbonska pogodba, uveljavitev dokumenta, krog varovanih pravic, relacija do EKČP)

4.2.4 Nadzorni mehanizem OVSE

4.3 Odprti problemi mednarodnega prava človekovih pravic

4.3.1 Aktualna problematika mednarodnega prava človekovih pravic (case studies)

4.3.2 Pravice tretje generacije

4.3.3 Globalizacija in človekove pravice

4.3.4 Vpliv »11. septembra« na pristop do človekovih pravic

V. Ustavnosodno varstvo pravic v Sloveniji

1. Temeljna načela postopka pred Ustavnim sodiščem Slovenije

2. Sodobna merila in načela ustavnosodne presoje v Sloveniji (načelo sorazmernosti, nove tehnike in metode: stopnjevanje sankcij, apelativne odločbe, interpretativne odločbe)

3. Pravna država (Splošno ustavno načelo sorazmernosti. Prepoved povratne veljave zakonov. Varstvo zaupanja v pravo. Poseg v pridobljene pravice. Zapoved pravne varnosti in jasnosti (določnosti) pravnih norm)

4. Usklajenost abstraktnih pravnih aktov.
5. Vezanost uprave na Ustavo in zakon.
6. Dolžnost obrazložitve konkretnega pravnega akta – Vsebina in obseg obrazložitve.
7. Objava zakonov in drugih predpisov (Neobjavljeni predpisi. Prepoved tajne zakonodaje. Uporaba predpisov, ki so prenehali veljati)

VI. Posamezne pravice v slovenskem (nacionalnem) okolju in v okolju mednarodnih dokumentov o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

1. Pravice prve generacije:

- 1.1 Pravica do življenja (smrtna kazen; Konvencija o varstvu človekovih pravic in dostojanstva človeškega bitja z uporabo biologije in medicine; Konvencija o prepovedi genocida; Statut stalnega mednarodnega kazenskega sodišča, EKČP, ESČP)
 - 1.2 Pravica do psihične in fizične integritete - prepoved mučenja, prepoved suženjstva in prisilnega dela (aktualni problemi »novodobnega suženjstva«, trgovina z ljudmi, prepoved trgovanja s človeškimi organi; Evropska konvencija o preprečevanju mučenja; mednarodno kazensko pravo, EKČP, ESČP)
 - 1.3 Pravica do svobode in varnosti (praksa ESČP in Ustavnega sodišča RS)
 - 1.4 Pravica do poštenega sojenja (analiza možnosti za preprečevanje »sindroma 6. člena«, nacionalni zakon, EKČP, ESČP)
 - 1.5 Svoboda mišljenja, vesti in vere (primerjalnopravni vidiki, poudarek na omejitvah – 2. odst. 9. člena EKČP, ESČP)
 - 1.6 Svoboda govora, svoboda gibanja, svoboda združevanja (primerjalnopravni vidiki, poudarek na omejitvah – 2. odst. 10. člena EKČP, ESČP)
 - 1.7 Pravica do zasebnosti in pravice družine (aktualna problematika, varstvo osebnih podatkov; novejši trendi osebnostnega in družinskega prava, EU, ES)
 - 1.8 Prepoved diskriminacije (izbrana praksa USRS in ESČP)
 - 1.9 Pravica do zasebne lastnine (aktualna problematika, USRS, ESČP, EKČP-Prvi protokol)
- ### 2. Pravice druge generacije (izbrana praksa USRS in ESČP)
- ### 3. Pravice tretje generacije (predvsem pravice narodnih manjšin – slovenska manjšina v Italiji in Avstriji, italijanska in madžarska narodna skupnost v Sloveniji, Romi; evropska ureditev in praksa)
- ### 4. Mednarodno humanitarno pravo in človekove pravice v oboroženih spopadih (izbrana poglavja s poudarkom na Ženevskih konvencijah in dodatnih protokolih ter Statutu stalnega mednarodnega kazenskega sodišča)

Temeljna literatura

Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili; Amnesty International Slovenije, Ljubljana 2002

Fundamental Rights in Europe, Oxford University Press, 2001

Mavčič, Arne, Zakon o Ustavnem sodišču s pojasnili, Nova revija, Ljubljana, 2000

Mavčič, Arne, spletna stran: www.concourts.net

Šturm, Lovro (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, FPDEŠ, Ljubljana 2001 (izbrana poglavja)

Dodatna literatura

Mavčič, Arne, The Constitutional Review, obj. v elektronski verziji na www.concourts.net

Mavčič, Arne, The Slovenian Constitutional Review, obj. v elektronski verziji na www.concourts.net

HUDOC, baza podatkov ESČP:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>; (<http://www.echr.coe.int>; www.unhcr.ch;
www.un.org)

Spletne strani ustavnega sodišča Slovenije: www.us-rs.si